

ONDINE

HELSINKI PHILHARMONIC ORCHESTRA
JOHN STORGÅRDS

LEEVI MADETOJA

SYMPHONY NO. 2

KULLERVO · ELEGY

Composing the Second Symphony in Oulunsalo in summer 1918.
Toista sinfoniaa kirjoittamassa Oulunsalossa kesällä 1918.

LEEVI MADETOJA (1887–1947)

1	Kullervo, Symphonic Poem, Op. 15	14'13
	Symphony No. 2, Op. 35	41'33
2	I. Allegro moderato –	13'23
3	II. Andante	13'36
4	III. Allegro non troppo –	9'39
5	IV. Andantino	4'53
6	Elegy, Op. 4/1 (First movement from the Symphonic Suite, Op. 4)	5'53

Helsinki Philharmonic Orchestra
JOHN STORGÅRDS, conductor

Publishers: Suomen Säveltaiteilijain Liitto (Kullervo), Edition Fazer (Symphony No. 2), Fennica Gehrman (Elegy)

Recordings: Helsinki Music Centre, 29–30.5.2012

A 24-bit recording in DXD (Digital eXtreme Definition)

Executive Producer: Reijo Kiilunen

Recording Producer: Seppo Siirala

Recording and mastering: Enno Mäemets – Editroom Oy

© 2013 Ondine Oy, Helsinki

© 2013 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Elke Albrecht

Photos: Finnish National Library (Leevi Madetoja), Heikki Tuuli (Helsinki Philharmonic Orchestra, John Storgårds)

Cover: *Auringonlasku* (Sunset, 1930) by Vilho Lampi (1898–1936), from the *Liminka Landscapes* series, Oulu Museum of Arts

Design: Armand Alcazar

To be an orchestral composer in Finland as a contemporary of Sibelius and nevertheless create an independent composer profile was no mean feat, but Leevi Madetoja managed it. Though even he was not completely immune to the influence of his great colleague, he did find a voice for himself where the elegiac nature of the landscape and folk songs of his native province of Ostrobothnia merged with a French elegance. Madetoja's three symphonies did not follow the trail blazed by Sibelius, and another mark of his independence as a composer is that his principal works include two operas, *Pohjalaisia* (The Ostrobothnians, 1924) and *Juha* (1935), a genre that Sibelius never embraced.

Madetoja emerged as a composer while still a student at the Helsinki Music Institute, when Robert Kajanus conducted his first orchestral work, **Elegy** (1909) for strings, in January 1910. The work was favourably received and was given four further performances in Helsinki that spring. It is a melodically charming and harmonically nuanced miniature that betrays the influence of Tchaikovsky in its achingly tender tones. Later, Madetoja incorporated *Elegia* into his four-movement *Sinfoninen sarja* (Symphonic Suite, 1910), but even so it is better known as a separate number.

Sinfoninen sarja was featured at Madetoja's first composition concert, held in Helsinki in September 1910 to great critical acclaim. The critic in *Nya Pressen* sketched the artistic profile of the budding composer: "The music of Leevi Madetoja gives a healthy and lucid impression on the very first hearing. It seems to flow effortlessly of itself, avoiding effects for their own sake, yet it is endlessly fascinating in its thematic structure and its rhythmic and harmonic aspects."

Although Madetoja had strong ties to the National Romantic movement and the powerful emergence of the Finnish arts, his relationship to the national epic, the *Kalevala*, remained somewhat distant. Certainly it never became a central feature of his creative work as it did for Sibelius; in fact, it may well be that Sibelius's influence prevented this from happening. Madetoja's output contains only one orchestral piece based on a *Kalevala* topic, the tone poem **Kullervo** (1913), besides a handful of vocal works setting lines from the epic.

As the name states, Madetoja's *Kullervo* is a portrait of the tragic hero of the *Kalevala* also featured by Sibelius in his breakthrough work, the *Kullervo Symphony*, in the early 1890s. However, Sibelius's work could not have served as a model or even as a challenge for Madetoja, as Sibelius had banned the work from further public performance. He had similarly banned two of his *Lemminkäinen*

tone poems. In the early years of the 20th century, therefore, Madetoja could only have been acquainted with a handful of Sibelius's *Kalevala*-based works – *The Swan of Tuonela*, *Lemminkäinen's return* and *Pohjola's Daughter* – which would certainly have posed a qualitatively if not quantitatively formidable act to follow.

Despite its national topic, Madetoja's *Kullervo* is not specifically Finnish in its expression, and as in *Elegia*, the principal discernible influence behind it is that of Tchaikovsky. Rather than narrating the tale of the hero in strict detail in its music, the work paints an image of its hero with tragedy and pathos. Its key feature is a defiant horn motif presented over a string tremolo and recurring several times along the way. The brass in general are a driving force in the music. In addition to the key motif, there are a number of shorter fragments that build up into a tumultuous and tense texture with only a moment's respite in a more lyrical and tranquil section. As with Nielsen or Mahler, the work concludes in a different key (E minor) from that in which it began (B minor).

Madetoja's three symphonies form the solid core of his orchestral output. He made his symphonic début in February 1916 with a well-received performance of his *First Symphony*. He began work on his **Second Symphony** soon after the first, initially hoping to finish it for the spring season in 1917 but ultimately only completing it late in 1918, just before the première in Helsinki in December. The new symphony was received with high acclaim, and it finally established Madetoja firmly at the forefront of Finnish music; it was generally agreed that it was the most significant piece of music to have been written in Finland since the symphonies of Sibelius.

The genesis of the *Second Symphony* coincided with the tragedy of the Finnish Civil War in spring 1918. Although Madetoja was not himself involved in the fighting, he was personally deeply affected by the war: his brother Yrjö was killed in action, and he was very upset by the death of his close colleague Toivo Kuula in a shooting incident after the ceasing of hostilities. Indeed, Madetoja's *Second Symphony* is the most significant musical document of the Civil War, not as a consciously programmatic depiction of war but as a musical work deeply scarred by the experience.

In terms of the depth of its expression and its scale, the *Second Symphony* represented a significant step forward from its predecessor. It is the most grandiose and dramatic of Madetoja's three symphonies and perhaps because of this the most popular of them. From the lyrical though at times sombre mood of the first two movements, it progresses to catastrophe in the third movement

and a resigned epilogue in the fourth, darkening the opening E flat major into E minor. Symphonic coherence operates on several levels in the work. The movements are linked by a core motif of narrow compass; the first two and last two movements are played without a break; and the second and third movements share certain thematic connections.

The first movement reveals Madetoja's exquisite, multi-layered orchestral technique, with motifs and subjects dovetailing almost imperceptibly in counterpoint. The rhythms are also typically diverse. Here, Madetoja usually divides the 6/4 metre into two beats (3+3) but sometimes into three (2+2+2) or four (1.5+1.5+1.5+1.5), superimposing these subdivisions in polyrhythmic textures. In the second movement, which follows without a break, Madetoja introduces a spatial element, with pastoral tones from an oboe and a horn offstage (*in distanza*) – a Finnish variation on the Mahlerian nature idyll.

While in both the first and second movements the music escalates from a lyrical mood to a grand culmination, the real focus of the symphony is in the third movement, combining features of a scherzo and a finale. Here, right from the outset Madetoja rolls out the most powerful and dramatic music he ever wrote. It is in this at times violent movement that the influence of the Civil War is the most palpable, not least in the two martial sections the latter of which leads to the dramatic high point of the entire work. From here, the music subsides into a resigned and austere epilogue. Madetoja himself summarised this touching conclusion thus: "I have fought my battle and retreat to the sidelines."

Kimmo Korhonen

Translation: Jaakko Mäntyjärvi

The oldest professional symphony orchestra in the Nordic countries was founded as the Helsinki Orchestral Society by the young Robert Kajanus, its first Chief Conductor, in 1882. Well known today for its tradition of performing Sibelius, the **Helsinki Philharmonic Orchestra** gave the first performances of many of Sibelius's major works, often with the composer himself conducting. The orchestra undertook its first foreign tour to the Universal Exposition in Paris in 1900 and since then has visited most European countries, in addition to visiting the USA, South America, Japan, and China.

Since 2008, John Storgårds has been the orchestra's Chief Conductor, succeeding Leif Segerstam who received the title of Emeritus Chief Conductor. The list of previous chief conductors also includes Paavo Berglund and Okko Kamu. A new era started in August 2011, when the orchestra moved its permanent residency from the Finlandia Hall to the new Helsinki Music Centre.

The Helsinki Philharmonic Orchestra and Ondine have maintained a long-standing exclusive partnership involving for example an edition of the complete Sibelius symphonies under the direction of Leif Segerstam, as well as numerous recordings of works by Einojuhani Rautavaara.

www.helsinkiphilharmonicorchestra.fi

Helsinki Philharmonic Orchestra

John Storgårds is one of Finland's exceptional artists who have taken the classical music world by storm in recent decades. He has a dual career as a conductor and violin virtuoso and is widely recognised for his creative flair for programming and his commitment to contemporary music. Since 2008, Storgårds has been Chief Conductor of the Helsinki Philharmonic Orchestra. He additionally holds the titles of Artistic Director of the Chamber Orchestra of Lapland since 1996 and Principal Guest Conductor of BBC Philharmonic Orchestra since 2012.

Storgårds appears with such orchestras as BBC Symphony, City of Birmingham Symphony, Swedish Radio Symphony, Oslo Philharmonic, Danish National Symphony, Bamberger Symphoniker, Orchestre Philharmonique de Radio France, Netherlands Radio, and Orchestra Sinfonica Nazionale della RAI Torino. Further afield, Storgårds has conducted the Sydney, Melbourne, and Australian Chamber Orchestras, and the Boston Symphony at Tanglewood Festival. Soloists with whom he regularly collaborates include Gil Shaham, Christian Tetzlaff, Frank Peter Zimmermann, Truls Mørk, Jean-Yves Thibaudet, Colin Currie, Håkan Hardenberger, Sabine Meyer, Kari Kriikku, Karita Mattila, and Matti Salminen.

After starting a career as a world-class violinist, John Storgårds returned to the Sibelius Academy from 1993–97 to study conducting with Jorma Panula and Eri Klas. His recordings for Ondine include works by John Corigliano, Haflíði Hallgrímsson, Uno Klami, Pehr Henrik Nordgren, Andrzej Panufnik, Kaija Saariaho, Jean Sibelius, Jukka Tiensuu, and Pēteris Vasks (Cannes Classical Disc of the Year Award 2004 for the Violin Concerto 'Distant Light'). In 2002, he received the Finnish State Prize for Music.

www.johnstorgards.com

Työskennellä orkesterisäveltäjänä Suomessa samaan aikaan Sibeliuksen kanssa ja luoda itsenäinen säveltäjäprofiili ei ollut mikään helppo tehtävä, mutta Leevi Madetojalle se onnistui. Vaikka hänkään ei voinut täysin välttää suuren kollegansa vaikutukselta, hän kykeni omaan isäntänsä ilmaisuun, jossa hänen kotimaakuntansa Pohjanmaan kansanlaulujen ja koko maiseman elegisyys yhdistyi ranskalaishenkiseen eleganssiin. Myöskään kolmessa sinfoniassaan hän ei nojautunut Sibeliuksen perintöön, ja hänen itsenäisyytään säveltäjänä korostaa se, että hänen pääteoksiansa kuuluvat myös kaksi oopperaa (*Pohjalaisia* 1924; *Juha* 1935), teoslaji jota Sibelius ei tuntenut omakseen.

Madetoja pääsi esiin jo Helsingin Musiikkiopistossa käymiensä opintojen aikana, kun Robert Kajanus johti tammikuussa 1910 hänen ensimmäisen orkesteriteoksensa, jousiorkesterille sävelletyn **Elegian** (1909). Teos sai kiittävän vastaanoton ja esitettiin kevään aikana Helsingissä vielä neljästi. Kyseessä on melodisesti viehättävä ja harmonisesti vivahteikas miniatyyri, joka henkii hellänkipeissä tunnoissaan Tšaikovskin vaikutusta. Myöhemmin Madetoja liitti *Elegian* osaksi neliosaista *Sinfonista sarjaa* (1910), mutta enemmän kuin sarjan osana se on jäänyt elämään itsenäisenä kappaleena.

Sinfoninen sarja oli mukana myös Madetojan ensimmäisessä, erinomaisen arvostelumenestyksen saaneessa sävellyskonsernissa Helsingissä syyskuussa 1910. Nya Pressenin arvostelija kiteytti uuden säveltäjälopauksen taiteilijakuvan: ”Leevi Madetojan musiikki vaikuttaa jo ensi kuulemalta läpeensä terveeltä ja kirkkaalta. Se virtaa esiin ikään kuin itsestään, välttää kaikkia haennaisia efektejä, mutta on kuitenkin läpikotaisin kiehtovaa niin temaattisessa rakenteessaan kuin rytmisessä ja harmonisessa katsannossa.”

Vaikka Madetoja kytkeytyi vahvoin säikein kansalliseen romantiikkaan ja kansallisen taiteen kehittämiseen, hänen suhteensa Kalevalaan jäi jossain määrin etäiseksi. Ainakaan siitä ei tullut hänelle samaan tapaan luomistyön keskeistä juonetta kuin esimerkiksi Sibeliukselle, ja voi olla, että juuri tämän haastava esikuva oli vaikuttamassa asiaan. Madetojan tuotantoon kuuluukin vain yksi Kalevala-aiheinen orkesteriteos sinfoninen runo **Kullervo** (1913) sekä muutamia kansalliseepoksen tekstiin sävellettyjä vokaaliteoksia.

Kullervossa Madetojan lähtökohtana on ollut sama Kalevalan traaginen sankari kuin Sibeliuksen 1890-luvun alun läpimurtoteoksessa *Kullervo-sinfoniassa*. Sibeliuksen teos ei kuitenkaan ole voinut olla Madetojalle minkäänlainen esikuva tai haaste, sillä Sibelius oli asettanut sen esityskieltoon ja kieltänyt myös kahden Lemminkäis-runon esittämisen. Madetoja tunsikin tässä vaiheessa

Sibeliuksen merkittävistä Kalevala-teoksista vain *Tuonelan joutsenen*, *Lemminkäisen kotiinpaluun* ja *Pohjolan tyttären*, ei määrällisesti mikään ylittämätön joskin laadullisesti sitäkin musertavampi vertailukohta.

Kansallisesta aiheesta huolimatta Madetojan *Kullervo* ei ole ilmeeltään erityisen suomalaiskansallinen teos, ja *Elegian* tavoin sen taustalta kuultaa ennen muuta Tšaikovskin vaikutus. Sinfonisenä runona se ei kerro sankarinsa tarinaa yksityiskohtia säveltävänä musiikillisena kertomuksena vaan maalaa tästä traagisia ja pateettisia sävyjä saavan luonnekuvan. Keskeisessä asemassa on heti alussa vasten jousien tremoloa kuultava ja sittemmin useaan kertaan palaava käyrätorvien uhmakas mottoaihe, ja vaskilla on muutoinkin tärkeä rooli musiikkia eteenpäin piiskaavana voimana. Mottoaiheen lisäksi Madetoja esittelee joukon lyhyempiä aihelmia, joista rakentuu kuohuvan jännitteinen, vain lyyrisessä suvantovaiheessa hetkeksi tasaantuva kokonaisuus. Nielsenin tai Mahlerin teoksista tutulla tavalla teos päättyy eri sävellajissa (e-molli) kuin missä alkaa (h-molli).

Kolme sinfoniaa muodostavat Madetojan orkesterituotannon vankan ytimen. Hän esittäytyi sinfonikkona helmikuussa 1916, kun hänen *ensimmäinen sinfoniansa* esitettiin hyvällä menestyksellä Helsingissä. **Toisen sinfonian** säveltäminen alkoi pian esikoissinfonian jälkeen, ja Madetoja toivoi alun perin saavansa teoksen valmiiksi kevätkaudeksi 1917, mutta sen valmistuminen venyi loppuvuoteen 1918, aivan viime hetkille ennen joulukuussa Helsingissä ollutta kantaesitystä. Uusi sinfonia otettiin riemuiten vastaan, ja se varmisti lopullisesti Madetojan aseman Suomen musiikissa; yleisesti koettiin, että se oli merkittävin, mitä maassa oli sävelletty sitten Sibeliuksen sinfonioiden.

Teoksen synty asettuu vasten kevään 1918 traagisen kansalaissodan taustaa. Vaikka Madetoja ei osallistunut taisteluihin, se kosketti häntä henkilökohtaisesti, sillä hän menetti sodassa veljensä Yrjön, ja myös läheisen säveltäjätoverin Toivo Kuulan kuoleman järkytti häntä. Madetojan *toinen sinfonia* onkin kansalaissodan merkittävin musiikillinen dokumentti – ei kuitenkaan mikään tietoisesti ohjelmallinen sotakuvaus vaan teos, johon sota on jättänyt syvät arpena.

Toinen sinfonia on sekä sanontansa syvyydessä että mittakaavansa laajuudessa merkittävä askel eteenpäin esikoissinfoniasta. Se on suureleisin ja dramaattisin Madetojan kolmesta sinfoniasta ja ehkä siksi niistä suosituin. Teos etenee kahden ensiosan pääosin lyyrisistä mutta ajoin tummenevista tunnelmista kohti kolmannen osan katastrofia ja neljännen osan resignoitunutta

epilogia, jossa avausosan Es-duuri on tummentunut e-molliksi. Madetoja on luonut teokseen monin tavoin sinfonista kiinteyttä. Osia yhdistää kapealla alalla kiertyvä ydinaihe, kaksi ensimmäistä ja kaksi jälkimmäistä osaa on sidottu tauoita yhteen, minkä lisäksi myös toisen ja kolmannen osan välillä on omia temaattisia yhteyksiään.

Jo ensiosassa tulee esiin Madetojan hieno monitasoinen orkesteritekniikka, jossa eri aihelmat ja motiivit liukuvat lähes huomaamatta toistensa lomaan, liimittävät ja täydentävät kontrapunktisesti toisiaan. Myös rytmiikka on Madetojalle tyypilliseen tapaan moni-ilmeistä. Hän jakaa 6/4-tahtilajin pääosin kahteen (3+3) mutta usein myös kolmeen (2+2+2) tai neljään ($1\frac{1}{2}+1\frac{1}{2}+1\frac{1}{2}+1\frac{1}{2}$), minkä lisäksi hän asettaa välillä eri rytmihahmoja polyrytmisesti päällekkäin. Tauotta ensiosaan liittyvässä pääosin surumielisen pastoraalisessa hitaassa osassa Madetoja tuo mukaan myös tilaelementin, sillä lavan ulkopuolelta (in distanza) kuullaan oboen ja käyrätorven paimenaiheita, jotka ovat kuin suomalainen muunnelma mahleriaanaisesta luonnonidyllistä.

Kahdessa ensiosassa musiikki nousee lyirisestä perustunnelmasta suuriin huipennuksiin, mutta sinfonian todellinen painopiste on scherzomaisia ja finaalimaisia aineksia yhdistävässä kolmannessa osassa, jossa Madetoja vyöryttää heti ensitahdeista lähtien esiin koko tuotantonsa iskuvoimaisinta ja dramaattisinta musiikkia. Juuri tässä ajoin väkivaltaiseksikin yltyvässä osassa voi aistia vasta koetun kansalaissodan tuntoja, ei vähiten sen kahdessa marssimaisessa jaksossa, joista jälkimmäinen nousee valtaisaan huipennukseen ja koko teoksen dramaturgiseen lakipisteeseen. Sen jälkeen musiikki liikuu resignoituneeseen, eleettömän koskettavasti päättävään epilogiin. ”Olen taisteluni taistellut ja vetäydyin syrjään”, tiivistä Madetoja epilogin tunnot.

Kimmo Korhonen

Helsingin kaupunginorkesteri (HKO) on Pohjoismaiden pitkäikäisin ammattimainen sinfoniaorkesteri. Sen alkuituna oli Robert Kajanuksen vuonna 1882 perustama Helsingin orkesteriyhdistys. Tuolloin 25-vuotias Kajanus oli orkesterin ylikapellimestarina viisi vuosikymmentä ja kehitti sen täysimittaiseksi sinfoniaorkesteriksi. Orkesteri tunnetaan vahvasta Sibelius-traditiosta; säveltäjä itse johti useiden teostensa kantaesitykset. Vuoden 1900 Pariisin maailmannäyttelyyn suuntautuneesta debyyttikiertueesta alkaen orkesteri on vierailut säännöllisesti ulkomailla esiintyen useimmissa Euroopan maissa sekä Yhdysvalloissa, Etelä-Amerikassa, Japanissa ja Kiinassa. Viulisti-kapellimestari John Storgårds aloitti HKO:n 12. ylikapellimestarina syksyllä 2008. Orkesteri soittaa vuosittain 70–80 konserttia runsaalle 100 000 kuulijalle, syksystä 2011 alkaen Helsingin uudessa Musiikkitalossa, ja levyttää yksinoikeudella Ondine-yhtiölle. Pitkäaikaisen yhteistyön tuloksia ovat mm. Sibeliuksen sinfonioiden kokonaislevytys Leif Segerstamin johdolla sekä Storgårdsin johtamat Klami- ja Tiensuu-levytykset.

www.helsinginkaupunginorkesteri.fi

John Storgårds on Suomen huomattavimpia ja viime vuosikymmeninä kansainvälisesti menestyneimpiä säveltäителиjoita. Hän esiintyy niin kapellimestarina kuin viuluvirtuososina, ja hänet tunnetaan erityisesti luovasta ohjelmistosuunnittelustaan ja keskittymisestäään nykymusiikkiin. Hän on ollut Helsingin kaupunginorkesterin ylikapellimestari vuodesta 2008 ja Lapin kamariorkesterin taiteellinen johtaja vuodesta 1996; hänet on nimitetty BBC Philharmonic Orchestran päävierailijaksi vuodesta 2012.

Storgårdsin johtamia orkestereita ovat olleet BBC:n sinfoniaorkesteri, Birminghamin sinfoniaorkesteri, Ruotsin radio sinfoniaorkesteri, Oslon filharmonikot, Tanskan kansallinen sinfoniaorkesteri, Bamberger Symphoniker, Ranskan radion filharmoninen orkesteri, Alankomaiden radio-orkesteri ja Italian yleisradioyhtiö RAI:n sinfoniaorkesteri Torinossa. Lisäksi hän on johtanut mm. Sydneyn, Melbournen ja Australian kamariorkestereita ja Bostonin sinfoniaorkesteria Tanglewoodin festivaalilla. Hänen vakituksia solistikumppaneitaan ovat Gil Shaham, Christian Tetzlaff, Frank Peter Zimmermann, Truls Mørk, Jean-Yves Thibaudet, Colin Currie, Håkan Hardenberger, Sabine Meyer, Kari Krieku, Karita Mattila ja Matti Salminen.

John Storgårds aloitti muusikon uransa viulistina ja palasi sitten Sibelius-akatemiaan opiskelemaan orkesterinjohtoa Jorma Panulan ja Eri Klasin johdolla 1993–1997. Hänen Ondinelle levyttämäänsä ohjelmistoon kuuluvat mm. säveltäjänimet John Corigliano, Hafliði Hallgrímsson, Uuno Klami, Pehr Henrik Nordgren, Andrzej Panufnik, Kaija Saariaho, Jean Sibelius, Jukka Tiensuu ja Pēteris Vasks (jonka viulukonserton *Distant Light* levytys sai Cannes Classical Disc of the Year -palkinnon v. 2004). Vuonna 2002 hän sai säveltaiteen valtionpalkinnon.

www.johnstorgards.com

John Storgårds